

**A KÚRIA
mint felülvizsgálati bíróság**

Gfv.VII.30.160/2014/5.

A Kúria dr. Szokolyai Zsolt ügyvéd által képviselt I.r. felperes és II.r. felperesnek dr. Tomcs Mária ügyvéd által képviselt I.r. alperes és a Dr. Gadó Gábor Ügyvédi Iroda ügyintéző: dr. Gadó Gábor ügyvéd által képviselt II.r. alperes ellen szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt a Békés Megyei Bíróságnál (Gyulai Törvényszék) 5.P.20.360/2010. szám alatt indult, és a Szegedi Ítéltábla 2012. április 26-án meghozott Pf.I.20.052/2010/7. számú jogerős ítéletével befejezett perében, a jogerős ítélet ellen a II.r. alperes által benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán - tárgyaláson - meghozta a következő

í t é l e t e t:

A Kúria a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelemmel érintett részében hatályon kívül helyezi, és e körben az elsőfokú bíróság 31. sorszámú ítéletét megváltoztatja: megállapítja, hogy a felperesek és a II. r. alperes között 2008. május 29-én létrejött, K52016-1/748/2008/0 számon közjegyzői okiratba foglalt, ingatlan jelzálogjoggal biztosított, devizában nyilvántartott jelzálog-típusú kölcsönszerződés I.1. pontjában szereplő, „a Bank által alkalmazott deviza vételi” és a III.2. pontjában többször is szereplő, „a Bank által alkalmazott deviza eladási árfolyam” alkalmazását előíró szerződéses rendelkezések érvénytelenek.

Kötelezi a II. r. alperest, hogy fizessen meg a felpereseknek - 15 napon belül - együttesen 63.500 (hatvanháromezer-ötszáz) Ft felülvizsgálati eljárási költséget.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

i n d o k o l á s:

A felperesek 2008. május 29-én ingatlanfedezettel biztosított, devizában nyilvántartott jelzálog-típusú kölcsönszerződést kötöttek a II.r. alperessel. A kölcsön összegét 14.000.000 Ft-ban határozták meg. A megállapodás I.1. pontja többek között tartalmazta: „a

kölcsön összegének Devizában való megállapítása a folyósítás napján érvényes, a Bank által alkalmazott Deviza vételi árfolyamon történik". A szerződés III.2. pontja értelmében: „az egyes fizetendő részletek forint összegét a Hitelező a Bank által alkalmazott, az esedékesség napját megelőző napon érvényes Deviza eladási árfolyamon határozza meg". A III.2. pontban egyéb rendelkezések is találhatók, melyek a deviza eladási árfolyam alkalmazását írják elő.

A felperesek a II.r. alperessel szembeni keresetükben - egyebek mellett - e szerződés azon kikötését támadták, amely feljogosítja a bankot arra, hogy az esedékes törlesztő részletet az általa alkalmazott deviza eladási árfolyam alapján számolja, szemben a folyósításkori vételi árfolyam alkalmazásával. Álláspontjuk szerint a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 209. §-a alapján ez indokolatlan, egyoldalú előnyt biztosító tisztességtelen szerződési feltételnek minősül.

A II.r. alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság ítéletében - többek között - megállapította, hogy a szerződés III.2. pontjának azon rendelkezései, amelyek szerint a törlesztő részletek forint összegét a bank az általa alkalmazott, megelőző napon érvényes deviza eladási árfolyamon határozza meg; az első törlesztő részlet folyósítása napján érvényes, általa alkalmazott deviza eladási árfolyamon számított deviza összegéről tájékoztatja az adósokat; illetve az általa alkalmazott deviza eladási árfolyam változása esetén jogosult havonta meghatározni az új törlesztő részleteket, semmis. A szerződést visszamenőleges hatállyal érvényessé nyilvánította akként, hogy a szerződésben - mindhárom rendelkezés tekintetében - az eladási árfolyam helyett a vételi árfolyamot tüntette fel.

Az elsőfokú bíróság többek között kifejtette, hogy a perbeli szerződés megkötésekor nem volt olyan jogszabályi rendelkezés, ami kifejezetten tiltotta volna a felperesek által támadott elszámolási módot. A vételi és eladási árfolyam közötti különbség haszna, ugyanakkor a banknál csapódott le anélkül, hogy annak ellentételezéseként bármilyen szolgáltatást nyújtott volna. A hitelnyújtó bank hasznának a kölcsönszerződés alapján valójában a megállapított kamatban és nem a vételi-eladási árfolyam közti különbségben kell realizálnia. Tényleges szolgáltatás hiányában ez a haszon indokolatlan előny a hitelnyújtó bank oldalán, egyben a feltétel támasztójával szerződést kötő félre nézve egyoldalú hátrányt jelent, amely a Ptk. 209/A. § (2) bekezdése alapján tisztességtelennek minősül.

A II.r. alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletnek a szerződés III.2. pontja semmisségét megállapító rendelkezését helybenhagyta. A fellebbezés indokaira tekintettel többek között rámutatott arra: a felperesek és a II.r. alperes között deviza alapú kölcsönszerződést jött létre, amelynek lényege, hogy a kölcsön folyósítása és törlesztése forintban történik, de devizában van meghatározva (átszámítva) a hitelösszeg és a törlesztő részlet. E konstrukció jellemzője az is, hogy a törlesztés minden hónapban az aktuális deviza-forint árfolyamon történik, ezért a forint árfolyam kedvezőtlen alakulása növeli a törlesztő részletet (erősödése pedig csökkenti azt). Deviza alapú kölcsönszerződés esetén a bank az ügyfél részére devizát nem bocsát rendelkezésre. A kölcsön jogügylet során deviza értékesítés - eladás és vétel - nem történik, ezért az eltérő - a folyósításkori vételi és a törlesztésekkori eladási - árfolyamból eredő árrés virtuális szolgáltatást ellentételez, virtuális szolgáltatásért pedig ellenérték nem jár.

A vételi-eladási árfolyam különbözet tehát nem a banki szolgáltatás ellenszolgáltatása, ezért nem esik a Ptk. 209. § (5) bekezdésének korlátozó rendelkezése alá. Semmiképpen nem világos és nem egyértelmű, hogy milyen okból, megfontolásból tér el a folyósított, illetve a törlesztésre kerülő kölcsön elszámolásának módja.

A másodfokú bíróság megítélése szerint a szerződés III.2. pontjában írt, a törlesztés elszámolását rendező kikötés nem önmagában, a deviza eladási árfolyam alkalmazása miatt tisztességtelen, hanem a különmű árfolyam alkalmazása miatt. Deviza alapú kölcsön esetén akkor tisztességes az átszámítási árfolyamot rendező szerződéses feltétel, ha a folyósítás és a törlesztés elszámolása egynemű deviza árfolyam alkalmazásával történik, azaz a folyósításkori és a törlesztéskori deviza árfolyamot egyaránt vagy vételi, vagy eladási, vagy középárfolyamon számolják. A Ptk. 209/A. § (1) bekezdése alapján a bíróság jogosult arra, hogy a tisztességtelen kikötés tartalmát megfelelően módosítva az érvénytelenség okát - a kikötés tisztességtelenségét okozó körülményt, az érdeksérelmet kiváltó megfogalmazást - kiküszöbölje.

A jogerős ítélet ellen benyújtott felülvizsgálati kérelmében a II.r. alperes a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését, az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatását, a felperesek keresetének elutasítását kérte. Álláspontja szerint a jogerős ítélet a Ptk. 209. §-ába ütköző módon jogszabálysértő az alábbi indokok alapján.

A másodfokú bíróság jogszabálysértő módon hivatkozott a Ptk. 209. § (5) bekezdésére, figyelemmel arra, hogy a perbeli szerződés megkötésekor, 2008. május 29-én a Ptk. 209. § (4) bekezdése szabályozta azt, hogy a tisztességtelen szerződési feltételekre

vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre. A másodfokú bíróság által hivatkozott tartalommal a 2009. évi XXXI. törvény 1. §-ának (2) bekezdése módosította a Ptk. 209. §-ának (4) és (5) bekezdéseit. Ez a módosítás az Európai Bizottság által indított kötelezettségszegési eljárásra figyelemmel a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK irányelv (továbbiakban: Irányelv) 5. cikkének helyes implementálása érdekében történt. Erre való figyelemmel a magyar bíróságok a szerződéskötéskor hatályos Ptk. 209. § (4) bekezdését kizárólag úgy értelmezhetik, hogy azáltal eleget tegyenek Magyarországnak az Európai Unióhoz történt csatlakozásakor vállalt kötelezettségének. Ennek következtében már a Ptk.-nak a 2009. évi XXXI. törvénnyel történt módosítását megelőzően elvárás volt az általános szerződési feltétel világossága, érthetősége.

A jogerős ítélet - bár a szerződéskötéskor még nem létező jogszabályi előírásra hivatkozott - tartalmát tekintve nem ezért jogszabálysértő, hanem azért, mert a Ptk. 209. § (4) bekezdésében foglaltakra tekintettel a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás-ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződéses kikötések tisztességtelensége nem vizsgálható. E rendelkezés rendeltetése nem a felek által a köztük fennálló szerződéses jogviszony alapján egymásnak nyújtott szolgáltatások esetlegesen megbomló értékegyensúlyának a védelme, illetve helyreállítása, ezt a funkciót a Ptk. más rendelkezései (202. §-a, 200. § (2) bekezdése) hivatottak elősegíteni. A Ptk. 209. § (1) bekezdésének hatálya alá tartozó általános szerződési feltétel jogszerűségének megítélése során a bíróságnak elsőként arról kell döntenie, hogy a vizsgált kikötés a Ptk. 200. § (2) bekezdése alapján jogszabályba ütközik-e. Amennyiben arra a megállapításra jut, hogy a szerződés szerinti főszolgáltatás, illetve a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó kikötés nem jogszabálysértő, úgy a szerződéskötéskor hatályos Ptk. 209. § (4) bekezdésében foglaltakra tekintettel nem vizsgálhatja, hogy az adott szerződéses kikötés tisztességtelen-e, ha a szerződéses kikötés világos és egyértelmű.

A II.r. alperes hivatkozott arra, hogy a deviza alapú kölcsönszerződések sajátos közgazdasági konstrukciójából következik, az ügyfél által teljesítendő ellenszolgáltatás nem csupán a bank által forintban folyósított kölcsön tényéhez kapcsolódik. Az adós végső soron azokat a banküzemi műveletekkel összefüggő díjakat, költségeket, így az árfolyam-résnek megfelelő összeget is megfizeti, amelyek elősegítik azt, hogy a bank az adós szempontjából kedvező ügyleti kamatot ajánlhasson. A közvetlenül az adós részére teljesített banki szolgáltatás olyan, a banküzem

szabályain alapuló mechanizmusra épül, amely biztosítja a banki finanszírozás biztonságát. Az ún. zárt devizapozíció tartására vonatkozó jogszabályi követelmények teljesítése közvetve indokolja, hogy az adós a kölcsön fejében fizetendő ellenszolgáltatás részeként a folyósításkor irányadó vételi árfolyam és a törlesztéskor releváns eladási árfolyam különbözetét is megfizesse. Ez előfeltétele volt annak, hogy a deviza alapú kölcsön nyújtására vállalkozó pénzügyi intézmény a forint kölcsönökhöz képest lényegesen alacsonyabb ügyleti kamatot ajánlhasson ügyfeleinek.

A II.r. alperes hivatkozott arra is, hogy a felperesek az ügylet valós tartalmát a szerződéskötést megelőzően megismerhették. A szerződés megkötésekor hatályos, a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről szóló 41/1997. (III.5.) Korm. rendelet 8. §-a, 12. §-a, 13. § (1) bekezdése és 5. számú melléklete alapján az árfolyamrés olyan információnak minősül, amelyet a THM kiszámításakor figyelembe kell venni, ezért arról az adósok a szerződés megkötésekor megfelelő tájékoztatást kaptak. Ebben az időpontban nem volt olyan jogszabályi előírás, amely a banki szolgáltatás ellentételezésére kizárólag az ügyleti kamat, vagy a kezelési költség jogcímén adott volna törvényes lehetőséget. Mindezek alapján - a II.r. alperes álláspontja szerint - a jogerős ítélettel megsemmisített általános szerződési feltétel olyan banki bevétel realizálására nyújtott lehetőséget, amely az adósok által igénybe vett deviza alapú kölcsön ellenében fizetendő ellenszolgáltatás részét képezte, képezhette. A különmemű árfolyamok alkalmazására vonatkozó szerződéses rendelkezések nem ütköztek jogszabályi előírásba, az általános banki gyakorlatnak megfelelően a pénzügyi intézmény piaci devizavásárlásaival összefüggő kiadások fedezetéül szolgáltak, sőt több szempontból a fogyasztóra kedvezőbb rendelkezéseket tartalmaztak.

A II.r. alperes szerint - bár a szerződés megkötésekor hatályos Ptk. 209. § (4) bekezdésének helyes értelmezése kizárta volna a szerződési feltétel érdemi vizsgálatát -, a jogerős ítélet a Ptk. 209. § (1) bekezdésébe ütköző módon is jogszabálysértő. Az adósokkal megkötött deviza alapú kölcsönszerződés ugyanis eleget tett a jóhiszeműség és tisztesség követelményének, ezért nem minősülhet tisztességtelennek. Ez utóbbi követelmény objektív kötelmi jogi kategória, amiből az következik, hogy az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét a szerződéskötés időpontjában irányadó társadalmi értékítélet és mértékadó kereskedelmi szokások alapján kell megítélni. A másodfokú bíróság annak ellenére semmisítette meg a vételi-eladási árfolyam különbözet realizálását biztosító kikötést, hogy az nyilvánvalóan nem tért el a pénzügyi szektor magatartását 2008 májusában jellemző, jogszerűnek tekintett gyakorlattól. A II.r. alperes hivatkozott arra is, hogy a perbeli szerződés megkötésének körülményei, így az, hogy a felpereseknek már korábban deviza alapú

kölcsönszerződésük volt, a perbeli szerződést közjegyzői okiratba foglalták, az árfolyamkockázat általuk történő viselésének szabályáról tájékoztatták, kizárja, hogy a perbeli szerződés vitatott rendelkezései tisztességtelenek lennének. A vitatott szerződési rendelkezések a felperesek számára világosak és érthetőek voltak. Az árfolyamrész kikötése megfelelt az általános banki gyakorlatnak, pénzügyi-szakmai szempontból indokolt és ésszerű megoldásnak számított, azt a társadalom sem ítélte el ekkor, ezért eleget tett a jóhiszeműség és tisztesség alapvető követelményének.

A felperesek felülvizsgálati ellenkérelmükben a jogerős ítélet hatályában fenntartását kérték. Álláspontjuk szerint az eljáró bíróságok helyesen értelmezték a vonatkozó törvényi rendelkezéseket és érdemben vizsgálhatták a vitatott szerződési feltételt. Előadták, a II.r. alperes nem hivatkozhat velük szemben a banküzemi működés sajátosságaira, az abból eredő, a banknál felmerülő költségeket a felperesekre nem háríthatja át. Álláspontjuk szerint a vitatott szerződési feltétel önmagában azért sem egyértelmű, mert az árfolyam egy napon belül is különböző lehet, változhat. Az eljáró bíróságok tehát jogosultak és kötelesek voltak a Ptk. 209. § (1) bekezdése alapján érdemben vizsgálni e szerződési kikötés tisztességtelenségét, melynek körében helytállóan jutottak arra a következtetésre, hogy az tisztességtelen és ezért érvénytelen.

A Legfőbb Ügyész a Kúria Pp. 274. § (6) bekezdése szerinti megkeresésére adott szakmai véleményében úgy foglalt állást, hogy a szerződés megkötésekor hatályos Ptk. 209. § (4) bekezdésében meghatározott tilalom miatt e kikötés tisztességtelensége nem vizsgálható.

A felperesek a Legfőbb Ügyész álláspontjára tett észrevételükben, az abban kifejtettek helytállóságát vitatták.

A Kúria - figyelemmel arra, hogy a felülvizsgálati kérelem elbírálása körében az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésének és 6. cikk (1) bekezdésének értelmezését szükségesnek tartotta - a Pfv. 21.247/2012/16. számú végzésével az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ.) 267. cikk (3) bekezdése alapján előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett.

A Kúria a jogerős ítéletet az Európai Unió Bíróságnak (a továbbiakban: EU Bíróság) a C-26/13. számú ügyben 2014. április 30-án hozott ítéletében kifejtettek figyelembe vételével, a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta felül és azt kizárólag az érvénytelenség kiküszöbölésének módja tekintetében találta jogszabálysértőnek.

A II. r. alperes felülvizsgálati kérelmében többek között azt

állította, hogy a szerződéskötés időpontjában nem ütközött jogszabályba a pénzügyi intézmény által a kölcsön folyósításakor vételi, valamint a törlesztésekkor az eladási árfolyam alkalmazásának előírása. A Kúria álláspontja szerint a szerződés megkötésének időpontjában hatályos, ezt tiltó tételes jogszabályi rendelkezés hiányában a perbeli szerződéses rendelkezések valóban nem ütköztek jogszabályba. A perben eljáró bíróságok azonban nem is azt állapították meg, hogy a felülvizsgálati eljárás tárgyát képező szerződéses rendelkezések jogszabálysértőek, hanem azt, hogy tisztességtelenek.

A Kúriának jelen ügyben elsődlegesen abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a kölcsön folyósításakor a vételi, a törlesztésekkor az eladási árfolyam alkalmazását előíró szerződéses feltételek tisztességtelensége bíróság által vizsgálható-e.

A Kúria rögzíti, hogy a perbeli jogvita elbírálására a felperesek és a II. r. alperes között létrejött kölcsönszerződés megkötésekor, vagyis a 2008. május 29-én hatályos Ptk. rendelkezései az irányadóak. Az ekkor hatályos Ptk. 209. § (4) bekezdése szerint: „A tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre”. Ez a Ptk. rendelkezés az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésének átültetése a magyar jogba. A hivatkozott irányelvi rendelkezés értelmében „a feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak vagy érthetőek”. A II.r. alperes azon nyilatkozatára tekintettel, miszerint a szerződés kötése idején hiányzó tételes jogszabályi rendelkezés ellenére az Irányelv tükrében úgy kell értelmezni a Ptk. 209. § (4) bekezdését, hogy az ott meghatározott szerződési feltételek tisztességtelensége akkor vizsgálható, ha azok nem világosak, nem érthetőek, a Kúria nem találta szükségesnek e megállapítás helytállóságának levezetését.

Ahogy arra az EU Bíróság a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében rámutatott, az Irányelv 4. cikkének (2) bekezdése kivételt jelent az Irányelv rendelkezéseiből következő azon főszabály alól, amely szerint minden egyedileg meg nem tárgyalt szerződéses rendelkezés tisztességtelensége vizsgálható a nemzeti bíróság által (40., 42. pont). Az EU Bíróság azt is leszögezte, hogy a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság feladata annak megítélése is, hogy az adott, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel az Irányelv 4. cikk (2) bekezdése által meghatározott kivételi körbe tartozik-e (59. pont).

Az irányelvben szereplő „szerződés elsődleges tárgyának” fogalma a „főszolgáltatás” kifejezés használatával került átültetésre a Ptk.-ba, de a két kifejezés tartalma azonos. Az EU Bíróság a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében e kifejezés tartalmát akként világította meg, hogy e körbe tartoznak a szerződés alapvető szolgáltatásait megállapító, vagyis a szerződéses kapcsolat lényegét meghatározó feltételek (49., 50. pontok). Egyebek mellett azt is kimondta az EU Bíróság, hogy a fenti fogalmat „szigorúan”, vagyis nem kiterjesztően kell értelmezni (42. pont). Az EU Bíróság szerint „a szerződés természetének, általános rendszerének és kikötéseinek, valamint jogi és ténybeli összefüggéseinek értékelése alapján” kell azt megállapítani, hogy az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel „a szerződés alapvető és mint ilyen a szerződést jellemző szolgáltatás”-nak minősül-e (59. pont). A Kúria a 6/2013. PJE határozat 1. pontjában meghatározta a deviza alapú kölcsönszerződések lényegét, jellegadó sajátosságait. E szerint a deviza alapú kölcsön deviza kölcsön, amelynek egyik lényegadó sajátossága, hogy az adós az adott időszakban irányadó forintkölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett devizában adósodott el. Főszolgáltatásnak minősül a kölcsön összege, annak deviza neme, a szerződésben meghatározott mértékű kamat, költség és díj. Nem tartoznak azonban e fogalomba az átszámítási árfolyamok meghatározására vonatkozó szerződéses rendelkezések, mert azok a szerződés lényegét meghatározó, jellemző feltételnek nem tekinthetők. Azok technikai, járulékos jellegű szabályok, függetlenül attól, hogy az átszámítási árfolyamok meghatározása szükséges a szerződés teljesítéséhez, akár oly módon, hogy azt a szerződés maga tartalmazza, vagy annak hiányában azt irányadónak tekintendő törvényi diszpozitív szabályok rendezik. Az átszámításra vonatkozó rendelkezések járulékos jellegén nem változtat az sem, hogy azok a fogyasztó számára költségként jelentkeznek. [A Kúria csak megjegyzi, ha az átszámítási árfolyamok meghatározása a szerződésben a főszolgáltatás részét képezné, annak tisztességtelensége ez esetben is vizsgálható lenne figyelemmel - a később értelmezett - az EU Bíróságnak a világos, érthető megfogalmazás követelményére vonatkozó iránymutatására (74-75. pontok).]

Az EU Bíróság hivatkozott ítélete alapján az átszámítási árfolyamok alkalmazása nem tekinthető a „szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát” illetve a „díjazás megfelelését” szabályozó szerződéses rendelkezéseknek (58., 59. pont). Ahhoz ugyanis, hogy azokat ilyennek lehessen tekinteni az is elengedhetetlen feltétel lenne, hogy a pénzügyi intézmény a fogyasztó számára pénzváltási szolgáltatást nyújtson, amelynek szokásos ellentételezése a vételi és az eladási árfolyam alkalmazása.

A fent kifejtettekből következően helyesen foglaltak állást a

perben eljáró bíróságok akként, hogy a vételi és eladási árfolyam alkalmazását előíró szerződéses feltétel tisztességtelensége bíróság által vizsgálható, mivel az nem esik az Irányelv 4. cikk (2) bekezdése által meghatározott kivételek körébe. Itt jegyzi meg a Kúria, hogy az EBH2013.G.10. számon közzétett elvi határozatában eljárásjogi okokból nem foglalhatott állást abban a kérdésben, hogy a különmemű árfolyam alkalmazása tisztességtelen szerződési feltétel-e, így az abban kifejtetteket jelen ügyben nem vette, vehette alapul.

Ezt követően a Kúriának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a vitatott szerződési rendelkezések tisztességtelenek-e. Egy szerződéses feltétel a Ptk. 209. § (1) bekezdése értelmében akkor tisztességtelen, ha az ÁSZF, illetve az egyedileg meg nem tárgyalta szerződéses feltétel „a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.” E körben döntő jelentősége van a már hivatkozott 6/2013. PJE határozat 1. pontjában tett azon megállapításnak, miszerint deviza alapú kölcsönszerződés esetén sem a folyósításkor, sem a törlesztésekkor nem kerül sor átváltásra, hanem „csak” átszámításra. Az átszámítási árfolyam meghatározására a szerződés teljesíthetősége érdekében van szükség. A különmemű árfolyam alkalmazása mögött a fogyasztó számára ténylegesen nyújtott szolgáltatás nincs. A különmemű árfolyamok alkalmazásából a pénzügyi intézménynek átlátható ellenszolgáltatással nem ellentételezett bevétele, a fogyasztónak pedig költsége keletkezik. A különmemű árfolyamra vonatkozó szerződéses rendelkezés folytán a pénzügyi intézmény, a szerződéses feltétel egyedi megtárgyalása nélkül, egyoldalúan és indokolatlanul, a fogyasztó hátrányára, neki költséget okozva, díjazást igénylő közvetlen szolgáltatás nélkül jut - a II. r. alperes által is elismerten - bevételhez, ami pedig tisztességtelen.

A fent kifejtetteknek megfelelően az átszámítási árfolyamokra vonatkozó rendelkezések azért is tisztességtelenek, mert azok nem tekinthetők az EU Bíróság ítéletében kifejtett módon „érthető”, „világos” szerződéses feltételeknek. A II. r. alperes akként nyilatkozott, hogy a különmemű árfolyamok alkalmazása az árképzés része volt, az ún. zárt deviza pozíció tartására vonatkozó jogszabályi követelmények teljesítése közvetve indokolta, hogy az adós a kölcsön fejében fizetendő ellenszolgáltatás részeként a vételi és az eladási árfolyam különbözetet is megfizesse. Ez tette lehetővé a kedvező üzleti kamat kialakítását. Amennyiben ez az érvelés helytálló lenne, akkor is azt kell megállapítani, hogy a különmemű árfolyam alkalmazása nem érthető, nem világos árképzést jelent, amelynek gazdasági indoka az átlagos fogyasztó által nem követhető. Helyesen mutatott rá az elsőfokú bíróság, hogy a

pénzügyi intézmény hasznának - átlátható, világos és érthető árazás mellett - a kamatban kell realizálódnia. Helyesen foglalt állást a másodfokú bíróság, hogy a különnemű árfolyamok alkalmazásából keletkező bevétel mögött tényleges, a fogyasztónak közvetlenül nyújtott szolgáltatás nincs. Az ilyen módon történő árképzés nehezíti, hogy a fogyasztó tisztán lássa az őt terhelő fizetési kötelezettségeket, azt, hogy azok mértékével előre számolni tudjon. Így - függetlenül attól, hogy egy átlagos fogyasztótól elvárható, miszerint tisztában legyen azzal, hogy ugyanazon időpontban az adott bank vételi árfolyama alacsonyabb, mint az eladási árfolyama, hogy a szerződésben a vételi és eladási árfolyam alkalmazása nyelvtanilag egyértelműen, félre nem érthetően, nem „kis betűkkel” szerepel - a különnemű árfolyamok alkalmazását előíró szerződéses kikötés nem felel meg az EU Bíróság ítélete által is értelmezett világos és egyértelmű szabályozás követelményének (75. pont). Azok a II. r. alperes által hivatkozott körülmények, miszerint a szerződést közjegyzői okiratba foglalták, a felpereseket az árfolyamkockázat őket terhelő voltáról tájékoztatták, a felpereseknek már korábban is volt deviza alapú kölcsönszerződésük, nem jelentik azt, hogy a különnemű árfolyam alkalmazását előíró szerződéses rendelkezések világosak és érthetőek lennének.

A II. r. alperesnek az a hivatkozása, miszerint a perbeli szerződéses rendelkezések megegyeztek más pénzügyi intézmények által alkalmazottakkal, sőt azok többségénél - állítása szerint - a fogyasztókra nézve kedvezőbbek voltak, nem alkalmas annak bizonyítására, hogy azok nem tisztességtelenek. A tisztességtelenség megítélésénél annak sincs jelentősége, hogy a szerződéskötés idején a társadalom hogyan vélekedett az adott szerződéses konstrukcióról. A társadalom értékítéletének a szerződés vagy a szerződéses rendelkezés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközése, mint érvénytelenségi ok kapcsán van jelentősége, e körben értékelendő. Ezzel kapcsolatban azonban a Kúria a 6/2013. PJE határozat 2. pontjában már egyértelműen állást foglalt.

A jogerős ítélet tehát helyesen állapította meg a különnemű árfolyamok alkalmazásának tisztességtelenségét.

A harmadik kérdés, amelyben a Kúriának állást kellett foglalnia, hogy helytálló módon szüntették-e meg a perben eljáró bíróságok a tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelenségét, amikor egynemű árfolyam alkalmazását írták elő oly módon, hogy a felperesek és a II. r. alperes között 2008. május 29-én létrejött kölcsönszerződés III.2. pontját módosították, és a deviza eladási árfolyamot deviza vételi árfolyammal helyettesítették, mivel a szerződés I. 1. pontjában az szerepelt. Ily módon egységesen a deviza vételi árfolyam alkalmazásának előírásával a különnemű árfolyamok alkalmazásából adódó tisztességtelen szerződési rendelkezéseket megszüntették.

A fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalta feltétel tisztességtelenségének jogkövetkezményeként az Irányelv 6. cikk (1) bekezdése azt írja elő, hogy a nemzeti jog rendelkezései nem jelenthetnek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket. A felülvizsgálati kérelemmel támadott jogerős ítélet meghozatalát követően az EU Bíróság a C-618/10. számú Banco Espanol-ügyben hozott ítéletében egyértelműen akként foglalt állást, hogy a nemzeti bíróságoknak nincs lehetőségük a szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása esetén a szerződési feltételek módosítására, kiegészítésére. (Ezt a jogértelmezését az EU Bíróság a C-488/11. számú Brusse-ügyben hozott ítéletének 60. pontjában is megerősítette.) Az EU Bíróság a C-618/10. számú Banco Espanol-ügyben hozott ítélete ugyanakkor jelen ügytől részben eltérő tényállás mellett született. A hivatkozott ügyben ugyanis a tisztességtelenségnek talált szerződési feltétel elhagyásával a szerződés egyéb rendelkezései teljesíthetőek voltak.

A fent kifejtettekre tekintettel tisztázni kellett tehát, hogy az adott tényállás mellett mód van-e a perben eljáró bíróságok által választott megoldás alkalmazására és a tisztességtelen szerződési feltétel módosításával a szerződés érvényessé nyilvánítására, avagy ilyen esetben is irányadóak a C-618/10. számú Banco Espanol-ügyben kifejtettek, azaz csak az érvénytelen feltétel elhagyására van lehetőség, amely - mivel ez esetben a szerződés nem teljesíthető - az egész szerződés érvénytelenségének megállapítását jelentené, avagy mód van arra, hogy az érvénytelen szerződési feltétel helyébe a nemzeti jog diszpozitív szabályai lépjenek és a szerződési rendelkezés érvénytelensége ily módon kerüljön megszüntetésre.

Az EU Bíróság a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében megerősítette a Banco Espanol ügyben elfoglalt álláspontját, amikor rögzítette: „az Irányelv 6. cikk (1) bekezdése szerint a nemzeti bíróságnak nincs arra lehetősége, hogy a tisztességtelen feltételt, annak „tartalmának a módosítása útján kiegészítse” (77. pont). Az EU Bíróság arra a kérdésre is egyértelmű választ adott, hogy a szerződés érvénytelensége orvosolható-e oly módon, hogy az érvénytelen szerződési feltétel helyébe a nemzeti jog diszpozitív szabálya kerül. Az ítélet szerint amennyiben a szerződés „a tisztességtelen feltétel elhagyása esetén nem teljesíthető, e rendelkezéssel nem ellentétes a nemzeti jog azon szabálya, amely lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára a tisztességtelen feltételnek a nemzeti jog valamely diszpozitív rendelkezésével való helyettesítése révén az e feltétel érvénytelenségének orvoslását” (85. pont).

A magyar jog vonatkozó diszpozitív rendelkezését a Ptk. 231. § (2)

bekezdése tartalmazza. A hivatkozott rendelkezés szerint a más pénznemben meghatározott tartozást a fizetés helyén és idején érvényben levő árfolyam alapulvételével kell átszámítani, ilyennek pedig nem a pénzügyi szolgáltatatók deviza vételi, eladási vagy közép árfolyama tekintendők, hanem a Magyar Nemzeti Bank (MNB) hivatalos deviza árfolyama. A törvény vonatkozó rendelkezésének megalkotásakor, 1959-ben ugyanis Magyarországon a kötött devizagazdálkodás keretei között más árfolyam nem is létezett. A „fizetés helyén... érvényben levő árfolyamnak” nyilvánvalóan olyan banki árfolyam tekinthető, melyből csak egy van Magyarország területén, ezen feltételnek pedig kizárólag az MNB által meghatározott hivatalos deviza árfolyam tekinthető. A Kúria ezen jogértelmezését támasztja alá a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény 11. §-ának (1) bekezdése, a 2011. évi CCVIII. törvény 10. § (1) bekezdése, illetve a 2013. évi CXXXIX. törvény 22. §-ának (1) bekezdése. A hivatkozott törvények eltérő hatályossággal, de azonosan rendelkeznek, miszerint az MNB külföldi pénznemek forintra és forintnak külföldi pénznemekre való átszámítására vonatkozó hivatalos árfolyamokat jegyez és hoz nyilvánosságra. A Kúria utal a 2014. március 15-től hatályos, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. tv. (új Ptk.) 6:45. §-ában foglaltakra is, amely rendelkezések a perbeli jogvita eldöntésére ugyan nem irányadóak, de a jogértelmezés számára iránymutatásul szolgálhatnak. Az új Ptk. 6:45. §-ának (2) bekezdése hivatkozott rendelkezése szerint „a más pénznemben meghatározott pénztartozást a teljesítés helye szerinti jegybank által a teljesítés idején meghatározott árfolyamon - ha ilyen nincs, a pénzpiaci árfolyam - alapján kell átszámítani”. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. (Hpt.) 2010. november 27-étől hatályos, az egyes pénzügyi tárgyú törvényeknek a nehéz helyzetbe került lakáscélú hitelt felvevő fogyasztók megsegítése érdekében szükséges módosításáról szóló 2010. évi XCVI. tv. 1. §-ával módosított 200/A. §-a a magyar jog vonatkozó diszpozitív szabályának nem tekinthető. Ez ugyanis választási lehetőséget tartalmazó kógens törvényi rendelkezés, mely csak lakáscélú fogyasztói kölcsönszerződésekre vonatkozik és csak a 2010. évi XCVI. tv. 234/A. § (1) bekezdésében meghatározott időponttól hatályos, továbbá az e §-ban meghatározott időponttól a hatálya alá tartozó szerződések tekintetében írta felül a különmemű árfolyam alkalmazására vonatkozó szerződéses rendelkezéseket.

A Ptk. 231. § (2) bekezdésébe foglalt, az MNB hivatalos deviza árfolyamon történő átszámítást előíró szabály diszpozitív törvényi rendelkezés, amely az átszámítási árfolyam szerződésbeli szabályozása hiányában, vagy az átszámítási árfolyam szabályozása érvénytelenségének megállapítása esetén a szerződés részévé válik, figyelemmel a Ptk. 205. § (2) bekezdés utolsó mondatában írtakra. E szerint ugyanis nem kell a feleknek megállapodniuk olyan kérdésekben, amelyeket jogszabály rendez.

Az EU Bíróságnak - a Kúria jelen ügyben eljáró tanácsára, mint megkereső bíróságra kötelező hatályú - ítéletéből, valamint a fent kifejtettekből következően a Kúria arra a megállapításra jutott, miszerint kizárólag abban tévedtek a perben eljáró bíróságok, hogy a helytállóan tisztességtelennek talált szerződési feltételek érvénytelenségét a szerződés módosításával szüntették meg. A Kúria ezért a jogerős ítéletet a Pp. 275. § (4) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta oly módon, hogy az eljáró bíróságok által a különemű árfolyamok helyett elrendelt egynemű árfolyam alkalmazását jelentő ítéleti rendelkezéseket összhangba hozta az EU Bíróság C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében kifejtettekkel. A Kúria az egyes szerződéses rendelkezések módosítása nélkül - az EU Bíróság ítéletében foglaltaknak megfelelően - csak úgy tudta a tisztességtelennek bizonyult szerződéses rendelkezések helyett a tisztességes szerződési rendelkezéseket érvényre juttatni, hogy az eladási árfolyam tisztességtelenségét megállapító ítéleti rendelkezés mellett a vételi árfolyam alkalmazására vonatkozó szerződéses rendelkezést is érvénytelennek nyilvánította. Ezáltal lehetővé tette, hogy ezen érvénytelen szerződéses rendelkezések helyébe az ugyancsak egynemű árfolyam alkalmazását biztosító diszpozitív Ptk. rendelkezések lépjenek. A Kúria által hozott döntés az egyetlen lehetséges megoldás arra, hogy az egynemű árfolyam az EU Bíróság ítélete által egyértelműen értelmezett uniós jognak megfelelő módon érvényesüljön.

A fent kifejtetteknek megfelelően a szerződés tartalma az alábbiak szerint módosult:

I.1. pont második mondata:

„A kölcsön összegének Devizában való megállapítása a folyósítás napján érvényes MNB hivatalos devizaárfolyamon történik, melyről az Adósokat a Hitelező a folyósítási értesítő megküldésével tájékoztatja.”

III.2. pont alábbi rendelkezései:

„Az egyes fizetendő törlesztő részletek forint összegét az esedékesség napját megelőző napon érvényes hivatalos MNB deviza árfolyamon határozza meg.

A Hitelező az első törlesztő részlet folyósítás napján érvényes, a hivatalos MNB deviza árfolyamon számított Deviza összegéről a folyósításról szóló értesítő megküldésével tájékoztatja az Adósokat.

A Hitelező az MNB által alkalmazott hivatalos deviza árfolyam, a hirdetményben közzétett hiteldíj változása esetén a megváltozott hiteldíj és a még hátralevő futamidő alapján havonta jogosult meghatározni az Adósok által fizetendő törlesztő részlet összegét.” Amennyiben a szerződésnek van egyéb rendelkezése, amely a Bank által alkalmazott vételi illetve eladási árfolyamra hivatkozik, az alatt is az MNB hivatalos devizaárfolyama értendő.

A II. r. alperes felülvizsgálati kérelme nem vezetett a célzott eredményre, a Kúria döntése érdemben nem érintette a pernyertesség, pervesztesség arányát. A Kúria ezért a Pp. 270. § (1) bekezdése folytán irányadó Pp. 78. § (1) bekezdése alkalmazásával kötelezte a II. r. alperest a felperesek felülvizsgálati eljárásban felmerült költségeinek megfizetésére. Annak mértékét a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (3) és (5) bekezdése alkalmazásával állapította meg.

Budapest, 2014. június 3.

Dr.Vezekényi Ursula sk.a tanács elnöke, Dr. Osztovits András sk.előadó-bíró, Dr.Török Judit sk.bíró, Dr.Pethőné dr.Kovács Ágnes sk.bíró, Dr.Csóke Andrea sk.bíró